प्रवृत्तिः प्रकर्षेण कुर्वद्रूपतया वर्त्तनं प्रवृत्तिः २२ निकर्षेणानिरुद्धमतया वर्त्तनं निवृत्तिः निपूर्वात् वृतु वर्त्तने ऽस्मात् स्त्रियां क्तिन् २३ यतंते विषयग्रहणायस्वयं प्रवर्त्तंते तानि यतानि इंद्रियाणि यतीप्रयत्ने स्मात् पचाद्यच् निगृहीतानि यतानि येनसः नियतस्वपस्वीत्यर्थः २४ शाश्वतः शश्वद्भवः नित्य इत्यर्थः २५ ध्रुवः अचलः २६ श्मशानवासी श्मानः शवाः मृतजीवाः शेरते स्मिन् पुनरुत्थानवर्जितं शयनं कुर्वंत्यस्मिन्निति श्मशानं वाराणसी तत्रवस्तुं शीलमस्य स श्मशानवासी शवदाहस्थले तु श्मशानशब्दो गौणः नहि तत्र मृतानां देहानां देहिनां वा मूढस्त्रीभूतानां यातनाशानां वा सुषुप्तिवद्विश्रांतिस्थानं देहानां नश्वरत्वेन विश्रांत्यनर्हत्वात् देहिनां शरीरांतरधारिणां विश्रांत्यभावात् वाराणस्यां मृतास्तु न पुनः संसरंतीति सहस्रशः प्रमाणान्यस्मत्कृते अविमुक्तनिरुक्तेसारे दृष्टव्यानि २७ भवान् ऐश्वर्यस्य समग्रस्य ज्ञानस्य यशसः श्रियः वैराग्यस्य च धर्मस्य षण्णां भगइतींगनेति स्मृता निभगानि विद्यंते स्मिन्निति भगवान् २८ खचरः हार्दाकाशचारी दहरोस्मिन्नंतराकाशस्तस्मिन्यदंतस्तदन्वेष्टव्यं शंकराकाशमध्य इति श्रुतिप्रसिद्धः चरेषु २९ गोचरः गोषु इंद्रियेषु विषयतया चरतीति वा गोभिः करणैर्वा चरति विषयान् कृष्ण इति वा गोचरः सर्वात्मत्वात् सर्वेंद्रियगम्यः इंद्रियद्वारा विषयभूतमिति वा अर्थः ३० अर्दयति जनं पापिनं पीडयति कालांतकरूपेणेत्यर्दनः नंद्यादिभ्यः ३१॥ ३२॥ अभिवाद्यः सर्वैर्नमस्कार्यः स्तुत्यो वा ३३ महत्सु श्रेष्ठादिकं कर्म यस्येति महाकर्मा ३३ तपएव स्वं धनं तद्वान् तपस्वी ३४ भूतानि स्थावरादीनि भावयति संकल्पमात्रेण सृजतीति भूतभावनः ३५ उन्मत्तवे

प्रवृत्तिश्च निवृत्तिश्च नियतः शाश्वतो ध्रुवः॥ श्मशानवासी भगवान् खचरो गोचरोर्दनः॥१७॥३२॥ अभिवाद्यो महाकर्मा तपस्वी भूतभावनः॥
उन्मत्तवेषप्रच्छन्नः सर्वलोकप्रजापतिः॥ ६॥३४॥ महारूपो महाकायो वृषरूपो महायशाः॥ महात्मा सर्वभूतात्मा विश्वरूपो महाहनुः ८
॥३५॥ लोकपालोंतर्हितात्मा प्रसादो हयगर्दभिः॥ पवित्रं च महांश्चैव नियमो नियमाश्रितः॥८॥३६॥

षेणादिग्वासस्त्वादिरूपेण प्रच्छन्नो दुर्ज्ञेयः ३६ लोकाः स्थानानि प्रजास्तत्र निवसंतश्चेतनाः सर्वे सो लोकप्रजानां पतिः स्वामी ३७॥३४॥ महत् अपरिच्छेद्यं रूपमस्य स महारूपः ३८ महान् कायः स्थूलं रूपं वेराजमस्य स महाकायः ३९ वृषो धर्मस्तद्रूपो वृषरूपः ४० महच्च तद्यशश्च महायशाः तस्य नाम महद्यशइति श्रुतेः परमेश्वरः ४१ महात्मा महामनाः ४२ सर्वाणि भूतानि आत्मा मनः संकल्पमात्रेण यस्य स सर्वभूतात्मा तदीक्षणमात्रत्वात् सर्वस्य ४३ विश्वं रूपमस्य विश्वस्मिन् रूप्यते प्रकटीभवतीति वा विश्वरूपः ४४ महाहनुः महत्यौ विश्वग्रासे समर्थे हनू अधरोत्तरे मुखफलके यस्य स महाहनुः ४५
॥३५॥ लोकपालः इंद्रादिरूपः ४६ अंतर्हितात्मा अविद्याकल्पनेन अहंकारादिनातिरोहितात्मखंडैकरसस्वभावः सर्पेणेव रज्जुः ४७ प्रसादः अभिरतिरानंद इति यावत् ४८ हयगर्दभिः हयं अश्वं गर्दभं च स्वयोनित्वेन आचक्षते ता अश्वगर्दभ्यः अश्वतर्यः ताः रथस्थं वहंत्येनमिति हयगर्दभिः क्विबंतात् कर्तरि क्विप् तत्र नूइवृत्त्यभावश्चार्षः रुद्रो बाणेषु पदग्निः अश्वतरीरथेनाग्निरानिमधावदिति श्रुतिभ्यां अग्निरूपो देवोश्वतरीरथवाहन इति गम्यते ४९ पवित्रं पवेरिव पवेः संसारवज्रपातात् त्रायत इति पवित्रं ५० अतएव महान् पूज्यः ५१ नियमः शौचसंतोषतपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानाख्यैर्नियमैः प्राप्यते इति नियमः ५२ नियमैस्तैरेव आश्रितः नारायणरसिणा मूर्त्यादिरूपेण नियमानामाश्रयभूत इत्यर्थः ५३॥३६॥

Digitized by Google